

Älänteen Natura 2000 -alue sijaitsee Pohjois-Savossa, Varpaisjärven ja Rautavaaran kuntien rajalla. Se on pinta-alaltaan noin 32 km² ja siten lähes Tiilikkajärven kansallispuiston kokoinen suojelualue.

Älänteen laajimpia avosoita esitettiin suojeltaviksi jo 1970- ja 1980-luvuilla valtakunnallisessa soiden-suojeluohjelmassa (Suurisuo) sekä Pohjois-Savon seutukaavassa (Multasuo). Natura-alue pohjautuu kuitenkin rantojen suojeluohjelman rajaukseen vuodelta 1990. Euroopan Unioni vahvisti Älänteen osaksi eurooppalaista Natura 2000 -verkostoa vuoden 2005 alussa.

Vesistöjen ja harjujen halkoma Älänteen suojelualue on monipuolinen luontokohde. Sen pohjoisosassa on laaja kirkasvetisten lampien ja mäntyharjanteiden muodostama sokkelo. Keskellä on Natura-alueellekin nimen antanut Älänne-järvi, jonka pinta-ala on liki 10 km². Kaksiosaisen järviältäan halkaisee keskeltä etelä-pohjoissuuntainen harju, joka katkeaa kahdesta kohdin: etelämpänä sen puhkaisee salmimainen Kiukoonjoki ja pohjoisempana uittoväyläksi avattu Kaivanto.

Järviältäan pohjoisosaan eli Tiilikanselkään laskee pohjoisesta ruskeavetinen Tiilikanjoki, joka yhdistää napanuoran tavoin jokivarren Natura-alueita toisiinsa. Joen alkulähteillä sijaitsevat mm. Kolmisoppisen suot, Löytynsuo–Maamonsuo sekä Tiilikkajärven kansallispuisto.

Älänne-järven alapuolella Tiilikanjoessa on useita koskia ja voimakkaasti virtaavia osuuksia. Pian joki rauhoittuu ja kiermurtelee jyrkkäreunaisena halki Huuhkajan harjutasanteen. Joki ja natura-alue päättyvät noin 35 metriä Älännettä alempana sijaisevaan Korpiseen.

Tiilikanjoki on rauhoitettu vesistöarvokkaimelta koskiensuojelulailta vuonna 1987.

Suojelualueen laajat suot ovat syntyneet liki järven pintaa oleville rantahietikoille. Suot sijaitsevat Suomenlahden ja Pohjanlahden välisen vedenjakajan ja Järvi-Suomen maisemallisella rajalla. Muutamien satojen hehtaarien laajuiset avosuot ovat osin aapasoi-ta, osin keidassoita. Ne ovat niukkaravinteisiä nevoja rämereunuksineen, mutta arvokkaita pohjoisen suolinnuston pesimäpaikkoja.

Hiekkaisuus leimaa laajalti Älänteen rantoja ja koko järviällä on hyvin matala ja hiekkapohjainen. Vesistössä ei juuri ole saaria, vaan ainoastaan pari vesi- ja loppilintujen asuttamaa karia. Suurin saari, Lapinsaa-ri, on syntynyt ihmisen kaivetua sen irti mantereesta.

Siniyökönlehti.

Lakka.

Älänne

Älänteen metsät

ovat hiekkaisen ja kuivan maaperän takia mäntyvaltaisia. Ne ovat monin paikoin nuoria ja viljelyperäisiä, mutta kehittyvät hiljalleen luonnontilaisemmiksi. Jyhkeimmät kuusikot kasvavat

rantojen tuntumassa, varjoisilla rinteillä ja jokivarsilla. Osa kuusikoista on ehtinyt jo ikääntyä ja niissä on nähtävissä luonnontilaisen metsän piirteitä, kuten lahoppuita ja puuston kerroksellisuutta. LIFE Luonto-hanke on ennallistanut Älänteen itärannan metsiä lisäämällä lahoppuita ja aukkoisuutta.

Metsien kasvillisuustyypeistä vallitsevin on kuu-vahko kangas, jota on puolet kaikista kangasmaista. Lehtomaisia kankaita tai lehtoja on vain 4 %. Ravinteisimmat ja monimuotoisimmat kasvillisuustyytit sijaitsevat pääosin Tiilikanjoen varressa alueen eteläosassa, jossa kosteus lisää maan kasvuvoimaa. Täällä on myös pienialaisia tulvametsiä ja metsäluhtia, joilla näkyy tulvavesien vaikutus kasvillisuuteen.

Kasvillisuuden kannalta merkittäviä ovat harjujen rinteet, joiden paisteisten ja varjoisten puolten

Rantasipi.

lajistot vaihtelevat melkoisesti. Mielenkiintoista tutkittavaa tarjoavat mm. puolukan ja sianpuolukan erojen vertailu tai vaikkapa yleisimpien maata peittävien jäkälien tunnistaminen. Älänneellä kasvaa myös Järvi-Suomessa harvinainen siniyökönlehti. Se on lihansyö-jäkasvi, joka vangitsee pieniä hyönteisiä tahmeilla lehdillään.

Noin 60 lintulajia pesii Älänneellä vakituisesti. Lajien runsautta lisäävät arvokkaat pienet loppisaaret sekä pohjoisuutta henkivät avosuot. Vesilinnuista merkittävimpiä pesimälajeja ovat kuikka, laulujoutsen, kalatiira ja selkä-lokki. Pohjois-Amerikasta tuotuja kanadanhanhiakin on nähty kesäisin.

Soilla pesivät mm. kapustarinta, pikkukuovi ja kalasääski. Metsälinnustossa on runsaasti lajeja. Näistä mainittakoon nuolihaukka, pyy, metso, palokärki ja kuukkel. Myös itäinen pohjansirkku esiintyy joillakin kosteapohjaisilla suo- ja metsäalueilla.

Muita huomionarvoisia eläimiä ovat saukko ja liito-orava.

Luonnonkaunis

Älänne on maisemallisesti hyvin arvokas. Suoalueiden avoimuus yhtyy rannoilla avariin järvenselkiin. Toisaalla avoimuus kohtaa pienipiireisiä

Hietapistiäinen.

mäntyharjanteita ja lampien solia, puiden väleissä puikeltavaa valoa. Rakentamattomat rannat huokuvat erämaisuutta. Kimalteleva vedenpinta syleilee hohtavia hiekkosia ja pyöreiden kivien muodostamia rakkooja. Huuhkajan jokikanjoni luikertaa syvälle harjuun ja on lajissaan Pohjois-Savon edustavin luonnonnähtävyys. — Tämä täytyy nähdä ja kokea. Tervetuloa Älänneelle!

Lisätietoja
www.luontoon.fi/alanne
www.ymparisto.fi/suolife

Piirroksat
Helena Rönkä

Älänne

Kaivanto avattiin uittoväyläksi.

Retkeilijälle Äänne tarjoaa oivan mahdollisuuden virkistyä luonnossa. Siellä voi pistäytyä hetken levähtämässä tai kuljeksia kaikessa rauhassa telttailen ja laavuilla yöpyen. Alueella on viisi opastuspistettä monenlaisine palveluineen (ks. kartta). Kolmele opastuspisteelle pääsee henkilöautolla. Haatainniemen ja Huuhkajanniemen taukopaikat ovat saavutettavissa ainoastaan kävellen tai vesitse liikkuen.

Polut ja reitit. Älänneellä on kolme polkua, joista kaksi on ns. rengasreittejä. Vongankosken taukopaikalla on *Huuhkajan kierroksen* (6,2 km) lähtö- ja päätepiste. Polku kiemurtaa läpi ihmisen muokkaan harjumaiseman Pohjois-Savon hienoimman jokikanjonin upeaan luontoon – alueelle, jossa Tiilikanjoki on uurtanut harjuun syvimmillään 40 metrisen uoman. Joki tulvii keväisin kanjonin pohjan kosteisiin korpiin. Huuhkajan kierroksesta on saatavilla LIFE Luonto -hankkeen tuottama esite ja kartta.

Rantapolku (8,6 km) vie Vongankoskelta Näätähiekan kuuluisan uimarannan kautta Haatainniemen. Polku seurailee Tiilikanjoen vartta ja Älänneen länsirantaa, kunnes se Haatainniemen tyvellä siirtyy Tiilikanselan rannalle. Näätähiekan pohjoispuolella on huomioitava, että yhdyspolku voi tulva-aikoina

olla osin kulkukelvoton. Normaalisti polulla ei ole vettä. *Kaivannonkierto* (3,3 km) kiertää Älänne-järven koillisrannalla sijaitsevaa kirkasvetistä Rouskun-Valkeista. Polun alku- ja päätepiste sijaitsevat Rouskunhiekan taukopaikalla. Kulkijaa tervehtivät komeat järvimaisemat sekä historiallinen Kaivanto. Polku kulkee Rouskun-Valkeisen itäranalla noin kilometrin verran tietä pitkin.

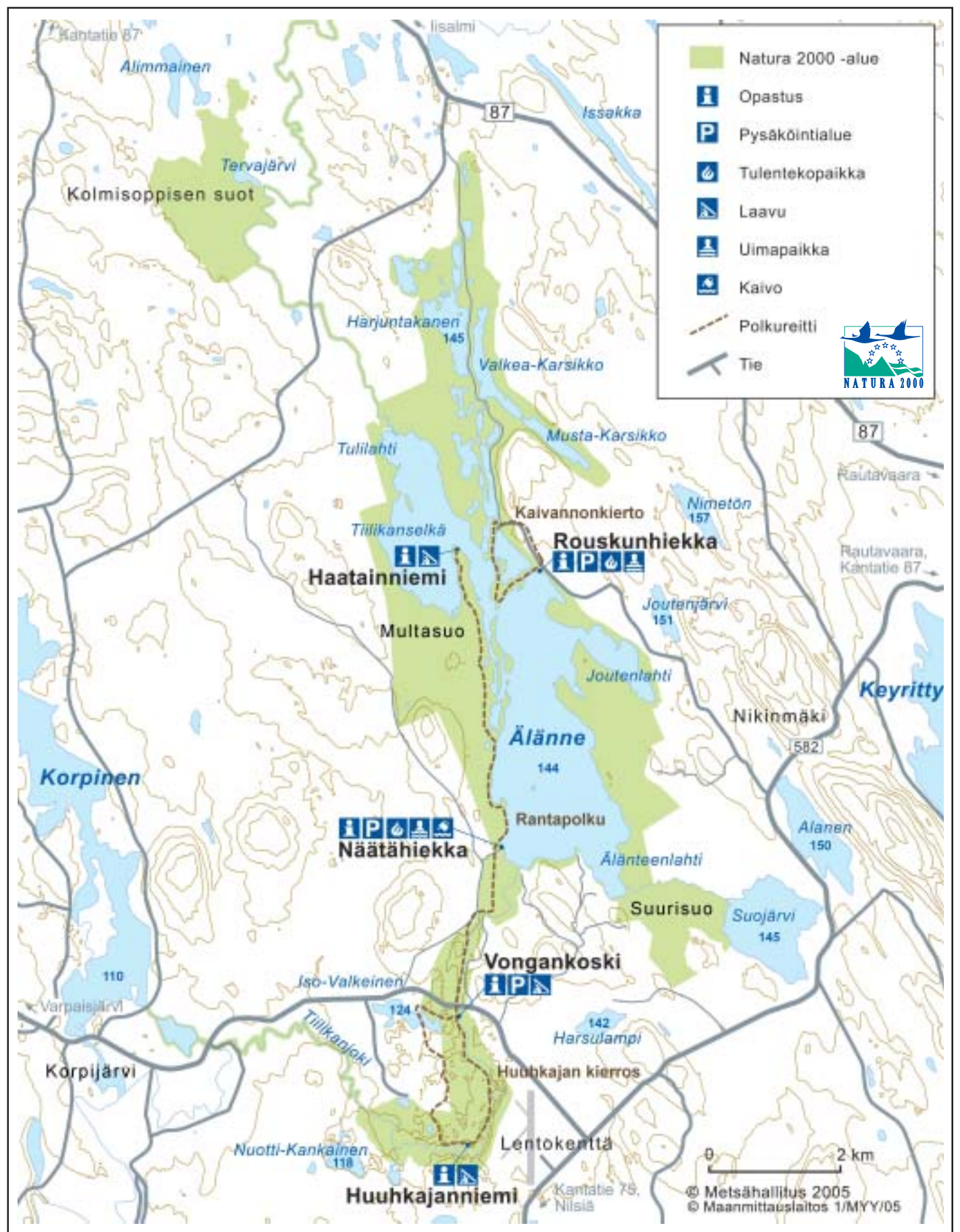
Kaikki reitit ovat hiekkaisen maaperän takia helppokulkuisia. Älänneen laavuja ja reittejä huoltavat Metsähallitus sekä alueen kunnat. Polut palvelurakenteineen on tehty Euroopan Unionin LIFE Luonto -rahaston tuella vuosina 2003–05.

Hiekkarannat ja veden liplatus houkuttelevat uimaan ja vesille. Älänneen vesistöt ovat erityisesti melojien suosiossa. Meloja pääsee puikahtamaan vedeltä toiselle kapeiden salmien kautta. Harjujono luo suojausia poukamia ja tarjoaa tuulisella säällä lepopaikan. Tiilikanjoen melontareitti kulkee alueen halki pohjoisesta etelään. Vongankoskella pidetään perinteiset koskimelontakilpailut toukokuussa.

Peuranpyyntikuoppa.

Menneisyyden muistomerkeinä on Älänneen rannoilla hyvin merkityksellisiä kuoppia. Ne kertovat peurojen vanhoista poluista sekä raudan mahdisista ja arvosta. Kuopan äärellä voi hiljentyä, kuvitella mielessään menneitä:

kuunnella peuralaumojen sorkkien tyminää, hirvas-ten hinguntaa, koksikasoihin kahahtavien lapioiden

Puolukka.

sekä alasimien ja lekojen konserttia – haistella hiilimiilujen rahakaita haikuja.

Kuoppien käyttötarkoitusta on usein vaikea tietää ilman asiantunte-

musta, mutta osa niistä

on tehty peurojen pyytämiseksi ja osa liittyy järvimalmin sulatukseen. Järvimalmin hyödyntäminen on tuonut vaurautta ja suurta helpotusta syrjäseutujen arkeen.

Ohjeet ja säännöt. Älänneen Natura-alueen maista pääosa on Metsähallituksen hoidossa ja hallinnassa, mutta niistä ei ole toistaiseksi muodostettu luonnonsuojelualuetta. Rannoilla on kuitenkin useita yksityismaiden luonnonsuojelualueita, joilla on vaihtelevia rauhoitusmääräyksiä. Nämä alueet ja niitä koskevat määräykset käyvät ilmi maastoon viedyistä rajamerkeistä ja rauhoituksesta kertovista tauluista. Muuten Älänneellä ovat voimassa yleiset jokamiehen oikeudet. Vesialueet ovat osakaskuntien omistuksessa.

Kohtelias kulkija ei remua eikä räyhää, ei vahingoita eläimiä eikä kasveja ja jättää jälkeensä roskattomat retkimaastot. Taukopaikoilla ei ole jätteiden keräilyä, vaan jokainen tuo omat roskansa kotiroksikseen. Kompostikäymälöihin voi jättää vähäisiä

määriä maatuvaa jätettä, kuten kahvinporoja tai hedelmien kuoria.

Tulenteko on sallittu vain siihen osoitetuilla paikoilla ja silloin, kun metsäpalovarointi ei ole voimassa. Nuotioissa ei pidä polttaa muovia, alumiinia tai suuria määriä paperia. Muovi palaa nuotiossa epätäydellisesti aiheuttaen nokeentumista sekä hajuhaittoja. Alumiini ei pala ja paperista jää jäljelle paljon likaavaa tuhkaa.

